

4. Жаркова Л.С., Жарков А.Д., Чижиков В.М. Культурно-досуговая деятельность: теория, практика и методика научных исследований: учеб. пособие. М., 1994. 112 с.

5. Казакова А.Г. Современные педагогические технологии в дополнительном профессиональном обра-

зовании преподавателей: монография. М.: Профиздат, 2000. 200 с.

6. Сухомлинский В.А. Избранные педагогические труды: в 5 т. К.: Радянська школа, 1979–1980.

7. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. М.: Педагогика, 1974.

УДК 355.23:377.1

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ ФЕДЕРАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НІМЕЧЧИНИ

Ісаєва І.Ф.,

старший викладач кафедри німецької та другої іноземної мови
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

Статтю присвячено ретроспективному аналізу розвитку системи професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини в контексті становлення цього відомства й розширення сфери його завдань і повноважень. Представлена стаття написана в межах порівняльно-педагогічного дослідження професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини, що проводиться з метою вивчення можливості та доцільності подальшої реалізації найкращих ідей у системі підготовки персоналу Державної прикордонної служби України.

Ключові слова: ретроспективний аналіз, професійна підготовка, поліція федерального значення, Федеральна поліція Німеччини.

Стаття посвящена ретроспективному аналізу розвитку системи професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини в контексті становлення даного відомства й розширення сфери його завдань і повноважень. Представлена стаття написана в рамках порівняльно-педагогічного дослідження професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини, що проводиться з метою вивчення можливості та доцільності подальшої реалізації найкращих ідей у системі підготовки персоналу Державної прикордонної служби України.

Ключевые слова: ретроспективный анализ, профессиональная подготовка, полиция федерального значения, Федеральная полиция Германии.

Isaieva I.F. RETROSPECTIVE ANALYSIS OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL TRAINING SYSTEM OFFEDERAL POLICE STAFF OF GERMANY

The article is devoted to the retrospective analysis of the formation and development of the professional training system of the staff of the Federal Police of Germany in the context of the formation of this agency and expansion of the sphere of its tasks and powers. The article has been written in the framework of comparative and pedagogical research of professional training of the staff of the Federal Police of Germany being conducted with the aim to study the feasibility and expediency for further implementation of the best ideas in the system of personnel training of the State Border Guard Service of Ukraine.

Key words: retrospective analysis, professional training, federal police, Federal Police of Germany.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції України в Європейське співтовариство нагальною стає проблема адаптації системи професійної підготовки правоохоронних органів взагалі та Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) зокрема до стандартів професійної підготовки провідних країн Європейського Союзу (далі – ЄС). Поліцейська система Федеративної Республіки Німеччина (далі – ФРН) має довготривалу історію, великий досвід охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю, що не могло не відбитися на організації підготовки поліцейських

кадрів з урахуванням усіх здобутків минулого та сучасності.

Порівняльна педагогіка є галуззю загальної теорії педагогіки, зміст якої полягає у виявленні, аналізі, оцінюванні подібних і відмінних ознак педагогічних систем різних країн та їхніх структурних елементів у взаємозв'язку з політичними, соціальними, економічними і культурними контекстами [2, с. 40].

Було б помилкою переймати досвід Німеччини, спираючися лише на суб'єктивну думку окремих фахівців чи статистичні данні Німеччини щодо високого рівня під-

готовки й ефективних методів роботи німецьких поліцейських, не проаналізувавши особливості становлення Федеральної поліції Німеччини та системи професійної підготовки зокрема. Цій проблемі присвячена запропонована стаття, написана в межах порівняльно-педагогічного дослідження професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини, що проводиться з метою вивчення можливості та доцільності подальшої реалізації найкращих ідей у системі підготовки персоналу Державної прикордонної служби України.

Аналіз досліджень і публікацій. Багато дослідників у своїх наукових працях вивчали закордонний досвід підготовки персоналу правоохоронних органів і прикордонників зокрема: О. Кобозев досліджував особливості та тенденції розвитку професійної підготовки управлінських кадрів поліції в країнах Європи; І. Колонтаєвська у своєму дисертаційному дослідженні аналізувала системи професійної освіти кадрів поліції закордонних країн (на прикладі Сполучених Штатів Америки (далі – США), Канади, країн Західної та Центральної Європи, Скандинавії); О. Даниленко вивчав особливості професійної підготовки фахівців правоохоронних органів у навчальних закладах провідних країн НАТО (на прикладі США і ФРН); В. Ковтун, Д. Рюриков, Т. Соляр здійснили глибокий аналіз особливостей професійної підготовки персоналу берегової охорони США; С. Пьол, Л. Цвяк розглядали у своїй статті організацію підготовки персоналу середньої ланки в Академії Федеральної поліції Німеччини; О. Кіреєв і Н. Ринденко дослідили деякі аспекти професійної підготовки персоналу Прикордонної варти Республіки Польща; О. Франк дослідив педагогічні особливості початкової професійної освіти співробітників поліції Німеччини; С. Асямов, Д. Міразов, А. Таджигєв, А. Якубов вивчали систему організації й досвід професійної підготовки поліцейських кадрів Австрії, Угорщини, Китаю, Ірландії, Великобританії, США, Німеччини, Франції, Чеської Республіки. Німецькі дослідники М. Вінтер, К. Дамс, Р. Бессель зробили історичний аналіз становлення системи поліцейських органів у Німеччині, а П.М. Шютте-Бештек – саме Федеральної поліції. Однак історико-педагогічний аналіз становлення системи професійної підготовки поліцейських у Німеччині, на жаль, не проводився.

Постановка завдання. Мета статті – здійснити ретроспективний аналіз становлення системи професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вже в самій офіційній назві країни «Федеративна Республіка Німеччина» виражена її федеративна структура, що передбачає її поділ на відносно самостійні державні утворення [1, с. 303] – федеральні землі, які, згідно з Основним законом [7], мають статус держави й визначені законодавчі та виконавчі повноваження, зокрема у сфері діяльності поліцій та підготовки поліцейських кадрів.

Так, у ФРН, яка поділена на 16 федеральних земель, є 16 земельних поліцій (поліція землі Баден-Вюртемберг, поліція землі Баварія, поліція землі Берлін, поліція землі Бранденбург, поліція землі Бремен, поліція землі Гамбург, поліція землі Гессен, поліція землі Мекленбург-Передня Померанія, поліція землі Нижня Саксонія, поліція землі Північний Рейн-Вестфалія, поліція землі Рейнланд-Пфальц, поліція землі Саар, поліція землі Саксонія, поліція землі Саксонія-Ангальт, поліція землі Шлезвіг-Гольштейн, поліція землі Тюрінгія) з відповідними структурними елементами, що входять до їхнього складу. Основним завданням поліцій федеральних земель є забезпечення громадського порядку та безпеки, переслідування злочинів і правопорушень.

Компетенцією федерації, відповідно до Основного закону, є забезпечення охорони кордону (п. 5 ч. 1 ст. 73 та ч. 2 ст. 87), що є завданням Федеральної поліції Німеччини, та виконання центральних завдань із кримінального переслідування злочинів, що покладаються на Федеральне кримінальне управління (п. 10 ч. 1 ст. 73, ч. 1 ст. 87). Поліція бундестагу, яка також є поліцією федерального значення, відповідає за забезпечення громадського порядку та недопущення правопорушень у будівлях німецького парламенту та за забезпечення його працездатності.

Роком створення Федеральної прикордонної охорони вважається 1951 р., коли ухвалено «Закон про Федеральну прикордонну охорону та створення підрозділів Федеральної прикордонної охорони» [5]. Це була радше військова, ніж поліцейська структура, яка, однак, підпорядковувалася Федеральному міністерству внутрішніх справ, завданням її була охорона державного кордону ФРН. Вже наприкінці травня цього року підібрано основний персонал (всього 1 800 осіб), та після відповідної підготовки, у червні направлено в гарнізони Федеральної прикордонної охорони (далі – ФПО). Цього ж року було засновано Школу Федеральної прикордонної охорони в м. Любек, де здійснювалася підготовка офіцерського складу: на основі атестата

про закінчення школи – протягом трьох років, на основі документа, що підтверджує наявність кваліфікації інженера, – мінімум два роки. По завершенню навчання випускники отримували звання лейтенанта ФПО [10].

З 1962 р., відповідно до «Другого закону про загальновійськовий обов'язок», військовозобов'язані особи могли відбувати строкову службу також у лавах ФПО.

1972 р. бундестагом ухвалений новий Закон «Про Федеральну прикордонну охорону», в якому вже було чітко визначено роль і місце ФПО в системі національної безпеки ФРН. У цьому законі окреслені завдання ФПО з охорони кордонів, її функції в умовах виникнення надзвичайних ситуацій і оголошення надзвичайного стану, обов'язки щодо охорони державних органів, гарантування безпеки деяких установ, завдання у відкритому морі, сфери взаємодії з федеральними землями, умови залучення сил ФПО для підтримки поліції федеральних земель, повноваження ФПО, організаційна структура.

У липні 1976 р. ухвалено Закон «Про кадрову структуру Федеральної прикордонної охорони» [6]. Він мав величезне значення для розвитку і становлення ефективної та сучасної поліції федерації. Основними положеннями цього Закону, які сприяли подальшому розвитку Федеральної поліції, були:

- переведення служби у ФПО на професійну основу – професія на все життя;
- можливість переведення на подібні посади до поліції федеральних земель без складання екзаменів;
- адаптація посад, а отже, і грошового забезпечення до посад і грошового забезпечення земельних поліцій;
- запровадження номенклатури поліцейських звань і введення нової поліцейської уніформи, подібної до уніформи поліцій земель.

До 1976 р. молодший персонал проходив відповідну підготовку безпосередньо в загонах ФПО, у сотнях. За навчання новоприбулого персоналу відповідали командири взводів і відділень. Зміст підготовки майбутніх охоронців кордону цілком відповідав змісту службової діяльності та службовим інструкціям ФПО й передбачав вивчення таких дисциплін: патрульно-прикордонна служба, завдання та повноваження поліції, орієнтування на місцевості, право (поліцейське та кримінальне право), вогнева підготовка. Велика увага приділялася фізичній підготовці. Базова підготовка тривала один рік. По завершенню навчання персонал демонстрував набуті знання, вміння та навички

перед призначеною інспекцією. Під час навчання молоді прикордонники вже несли практичну службу як патрульні та вартові на кордоні. Після базової підготовки проводилася підготовка зі спеціальності, яка відповідала функції, яку повинен був виконувати прикордонник у своєму підрозділі: водій, радист, зв'язковий-мотоцикліст, кулеметник тощо.

1976 р. організовано два навчальні загони ФПО. У загоні 1 молоде поповнення проходило підготовку протягом року за навчальними програмами та планами, подібними до тих, за якими навчалися поліцейські федеральних земель. Дисципліни вивчалися майже ті ж самі, що й до 1976 р., додався лише один предмет «Дії поліції в масштабних операціях» (все, що пов'язане з діями поліції щодо мирних і збройних демонстрацій), а частка навчальних годин, виділених на вивчення юридичних дисциплін, становила вже 50%. У загоні 2 забезпечувалася подальша підготовка персоналу за відповідною спеціалізацією.

Ще одним важливим кроком в історії становлення Федеральної поліції стало те, що 12 жовтня 1987 р. вперше на навчання було прийнято 30 жінок – майбутніх поліцейських нижчої ланки, а вже з 1990 р. 12 жінкам дали можливість пройти підготовку й увійти до лав поліцейських середньої ланки.

З моменту возз'єднання Німеччини 3 жовтня 1990 р. Федеральна прикордонна охорона виконує свої функціональні обов'язки й на території нових федеральних земель (колишньої Німецької Демократичної Республіки). У цей період до лав ФПО прийнято 7 000 осіб з утвореної влітку 1990 р. Прикордонної охорони Німецької Демократичної Республіки, які свого часу призивалися переважно з військових підрозділів.

1992 р. ухвалено Закон «Про передачу завдань залізничної поліції та завдань із безпеки повітряного сполучення Федеральній прикордонній охороні». Цього ж року майже 3 000 службовців залізничної поліції та служби розшуку тогочасної Федеральної залізниці Німеччини перейшли до лав ФПО. У нових землях (ФРН) ФПО виконувала ці завдання вже з 3 жовтня 1990 р. на підставі відповідних положень Угоди про об'єднання. Цього року розпочинається масштабна реорганізація ФПО і її чисельний склад становить вже 29 000 службовців.

До 1994 р. спектр завдань і повноважень Федеральної поліції значно розширився, що відповідно вплинуло на зміст навчальних планів і програм.

З 1998 р. персонал нижчої ланки навчається на базі п'яти відомчих навчальних центрів (у населених пунктах Свістталь, Ноїштреліц, Вальсроде, Ешвеге, Ерленбах), до 2005 р. вони підпорядковувалися п'яти регіональним президіям ФПО, а тепер організаційно входять до складу Академії Федеральної поліції Німеччини. 2016 р. відкрито ще один навчальний центр Федеральної поліції (далі – ФП) у м. Бамберг. Персонал середньої ланки здобуває освіту в Академії ФП в м. Любек (раніше Школа ФПО), вищої ланки – у Вищій школі поліції Німеччини в м. Мюнстер.

З 2010 р. ці навчальні заклади інтегровані до Болонського процесу, навчання на всіх трьох рівнях відбувається за модульною системою, вони пропонують освіту, еквівалентну тій, що надають й поліцейські та цивільні навчальні заклади інших федеральних земель і країн ЄС. Це дозволяє випускникам обіймати відповідні посади не лише у своїй структурі, а й в інших правоохоронних відомствах на батьківщині, а також у будь-якій країні ЄС.

Випускники Академії Федеральної поліції отримують диплом бакалавра з державного управління – *Diplom Verwaltungswirt*, а випускники Вищої школи поліції Німеччини отримують диплом магістра з державного управління (поліцейський менеджмент) – *Zertifizierte Verwaltung (Polizei management)*.

Висновки із проведеного дослідження. Отже, ми дійшли таких висновків. Федеральна поліція Німеччини пройшла довгий шлях становлення від військової структури до сучасної європейської поліції з розширенням сфери завдань і кола повноважень змінювався зміст професійної підготовки персоналу, що полягає в збільшенні частки юридичних дисциплін. З 1976 р. система підготовки персоналу Федеральної поліції відповідає професійній підготовці поліцейських земельних поліцій, з 1998 р. це повноцінна трирівнева система підготовки поліцейських кадрів, з 2010 р. навчальні заклади ФП інтегруються в Болонський процес і переходять на модульну систему навчання, отримана освіта дозволяє поліцейським обіймати відповідні посади в інших структурах Німеччини та країн ЄС.

До перспективних подальших розвідок у даному напрямі можемо віднести ґрунтовне вивчення й узагальнення досвіду профе-

сійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини, проведення ретельного порівняльного аналізу й розроблення науково-методичних рекомендацій щодо його врахування в практиці професійної підготовки персоналу Державної прикордонної служби України та, можливо, й інших правоохоронних відомств.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горшеньова М., Закоморна К., Ріака В. Конституційне право зарубіжних країн: навчальний посібник. К.: Юрінком-Інтер, 2006. С. 284–309.
2. Красовицький М. Концепція порівняльної педагогіки в умовах реформування освіти в Україні. Порівняльна педагогіка: методологічні орієнтири українських компаративістів: хрестоматія. К.: Педагогічна думка, 2015. С. 39–57.
3. Цюра С. Особливості методології порівняльних досліджень. Порівняльно-педагогічні студії. 2013. № 2–3. С. 7–13.
4. Bray M. Comparative Education in the Era of Globalisation: evolution, missions and roles. *Policy Futures in Education*. 2003. Vol. 1. № 2. P. 209–224.
5. Gesetz über den Bundesgrenzschutz und die Einrichtung von Bundesgrenzschutz behörden. 1951. URL: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl151s0201.pdf%27%5D#__bgbl__%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl151s0201.pdf%27%5D_1518531438768.
6. Gesetz über die Personalstruktur des Bundesgrenzschutzes (BGS PersG). 1976. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgspersg/BJNR013579976.html>.
7. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Berlin: Deutscher Bundestag, 2010. 142 s.
8. Pagon M., Virjent-Novak B., Djuric M., Lobnicar B. European system of police education and training. Slovenia: Colledge of Plice and Security Studies, 1996. URL: <http://www.ncjrs.gov/policing/eur551.htm>.
9. Schütte-Bestek P.M. Aus Bundesgrenzschutz wird Bundespolizei – Entwicklung einer deutschen Polizeiorganisation des Bundes aus Organisations soziologischer Perspektive: Dissertation; Ruhr-Universität. Bochum – Springer VS, 2014. 276 s.
10. Verordnung über die Laufbahnen der Polizeivollzugsbeamten im Bundesgrenzschutz und im Bundesministerium des Innern. 1962. URL: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl162s0516.pdf%27%5D#__bgbl__%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl162s0516.pdf%27%5D_1518519043854.
11. Winter M. Politikum Polizei. Macht Und Funktion der Polizei in der Bundesrepublik Deutschland. Münster: LIT-Verlag, 1998. 554 s.